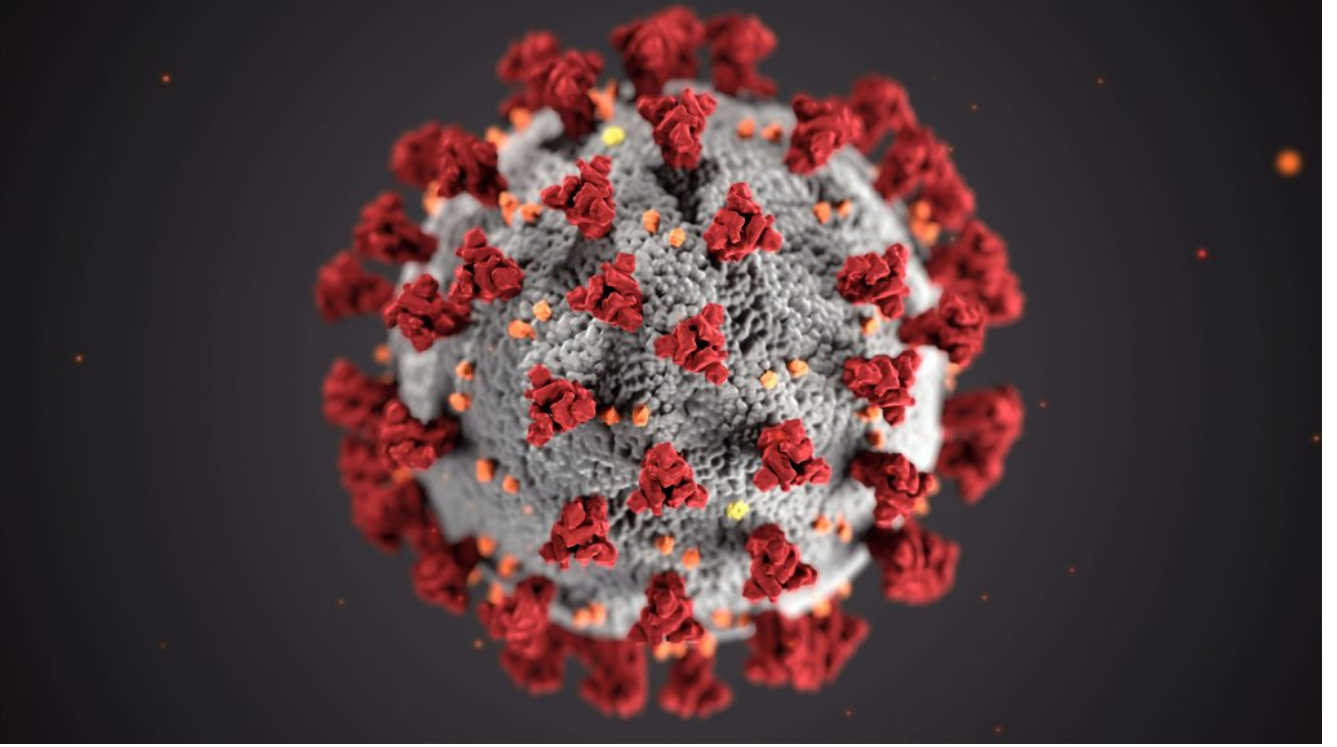

Salgın ve Hastalıklarda Uluslararası İşbirliği - Halil Burak Sakal

Sağlıkta Uluslararası İşbirliği

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve Avrupa'da hızla yayıldıktan sonra Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (*pandemi*) olarak tanımlanan koronavirüs (Covid-19) salgını, uluslararası kuruluşların küresel kriz koşullarındaki önemini açık şekilde ortaya çıkardı. Dünya Sağlık Örgütü, hızla yayılan Covid-19 salgını sırasında küresel kamuoyunu çeşitli kanallardan sürekli olarak bilgilendiriyor, salgına hazırlıklı olunması için gerekli tedbirleri açıklıyor, salgınla ilgili güncel verileri paylaşıyor ve salgın sırasında yapılan testlerin önemini vurguluyor.

Ülkemizin de üyesi olduğu Dünya Sağlık Örgütüne günümüzde 194 ülke üye. Dünya Sağlık Örgütünün bu düzeyde etkili bir uluslararası kuruluş haline gelmesi

ise uzun bir gelişim sürecini ihtiva ediyor. Sağlık alanında uluslararası işbirliği çabalarının geçmişi 19. yüzyılın ortalarına kadar gidiyor. Osmanlı İmparatorluğu ile ve Rus Çarlığı arasında 1854 yılında başlayan ve Britanya İmparatorluğu'nun da dahil olmasıyla genişleyen Kırım Harbi (1854-1856) sırasında, modern hemşireliğin kurucusu sayılan [Florence Nightingale](#), savaşta yaralanan askerlerle ilgilenmek üzere Türkiye'ye, Üsküdar'da bulunan Selimiye Kışlası'na gelmişti.

Yine Kırım Harbi sırasında Mary Seacole ve Elizabeth Davis de yaralı askerlerin tedavilerinde yardımcı olmuşlardı. Nightingale ve diğer hemşireler savaşta yaralanan askerlerin savaş yaralarından ziyade tifüs, kolera ve dizanteri gibi salgın hastalıklardan dolayı hayatlarını kaybettiklerine şahit olmuşlar, bunun üzerine Nightingale ya da askerler arasında yaygınlaşan lakabı ile "Lambalı Kadın", kanalizasyonların temizlenmesi ve yaralıların buldukları alanların havalandırılmasını sağlamak gibi aldırıldığı basit önlemlerle çok sayıda askerin hayatının kurtulmasında etkili olmuştu.

On dokuzuncu yüzyılın ortasında Avrupa'da etkili olan kolera, veba ve sarı humma salgınları Kırım Harbi'nden sonraki yıllarda da uluslararası işbirliğini zorunlu kılmıştı. İlk defa Fransa'nın girişimi ile Paris'te toplanan Uluslararası Sağlık Konferansları, ilk toplandığı 1851'den 1938'e kadar farklı tarihlerde ve şehirlerde 14 defa daha toplanacaktı. Bu konferansların üçüncüsü, 13 Şubat 1866'da İstanbul'da yapılmış ve burada o dönemde Avrupa'da etkili olan kolera salgının sebepleri ve yayılmasının önlenmesine yönelik önlemler tartışılmıştı. Ele alınan önlemler arasında, kolera'nın Avrupa'ya yayılmasına sebep olduğu düşünülen Arap yarımadasına giden hacılara Akdeniz limanları üzerinden [deniz seyahati kısıtlaması](#) getirilmesi gibi uygulamalar bulunmaktaydı.

Savaşlar başta olmak üzere büyük küresel felaketlerin ardından, diplomasi ve uluslararası işbirliği çabaları, tarih boyunca sıklıkla gündeme gelmiştir.

Savaşlar başta olmak üzere büyük küresel felaketlerin ardından, diplomasi ve uluslararası işbirliği çabaları, tarih boyunca sıklıkla gündeme gelmiştir. İkinci

Dünya Savaşı'nın ardından oluşturulan Birleşmiş Milletler'in kurulduğu 1945'te Dünya Sağlık Örgütü'nün de kurulmasına yönelik tartışmalar, savaş sonrası yıllarda gündeme gelen ilk konulardan biri olmuştur. Kuruluş çalışmaları üç yıl kadar süren ve 7 Nisan 1948'de resmen faaliyete geçen ve bugün 149 ülkedeki ofislerinde 7.000 çalışanı bulunan [Dünya Sağlık Örgütüne](#) Birleşmiş Milletler'e üye olan tüm ülkeler üye olabilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün bugün için sağlık sistemleri, acil tıp, salgın, yaralanma ve toplum sağlığı uzmanlarından oluşan 25 kişilik [Türkiye Ofisi](#) 1959 yılında Ankara'da kuruldu.

Covid-19: Dünya ekonomisine etkileri

Artan küresel salgınlar

Son yıllarda etkisi artan salgınların sebebi olarak küreselleşme ile paralel olarak artan insan hareketliliği, çevresel değişimler (iklim değişikliği) ve artan dünya nüfusu gibi kısa vadede önlenmesi mümkün olmayan trendler gösteriliyor.

Dünyada en fazla turizm harcaması yapanlar Çinli turistler. Çinli turistlerin daha az seyahate çıkmaları Türkiye dahil birçok ülkenin turizm sektörünü olumsuz etkileyecek.

Küresel turizme etkileri

Koronavirüs Salgınının Sosyal ve Ekonomik Etkileri

Son yıllarda geniş bölgeleri ve çoğu zaman da dünyayı etkileyen salgınların sayısı hızla artmakta. Bunun sebepleri arasında küreselleşme ile paralel olarak artan küresel insan hareketliliği, çevresel değişimler (iklim değişikliği gibi) ve artan dünya nüfusu gibi kısa vadede önlenmesi mümkün olmayan eğilimler gösterilmektedir. Buna paralel olarak içinde bulunduğumuz yüzyılda giderek artan şekilde sağlık, güvenlik ve kalkınma gibi küresel çaplı sorunların birbiriyle bağlantılı olarak ele alınması gerekliliği ortaya çıkıyor.

Bu noktada, uluslararası sağlık politikalarının koordinasyonunda, sağlık sorunları ve salgınlar gibi konularla ilgili güncel, açık ve şeffaf verilerin paylaşılmasında ve küresel toplumun sağlığının korunmasında Dünya Sağlık Örgütü'nün merkezi rolü daha da belirginleşiyor. Fakat Dünya Sağlık Örgütü dışında ve ötesinde farklı küresel ve bölgesel iş birliklerine de fazlasıyla ihtiyaç duyuluyor. Özellikle Birleşmiş Milletler kalkınma hedefleri, iklim değişikliğine karşı imzalanan Paris Anlaşması, bütünleşik afet yönetimine yönelik Sendai Çerçeve Eylem Planı gibi işbirliklerinin önemi giderek artıyor. Dünyada yaşanan savaşlar ve güvenlik sorunları çevre, ekonomi ve insan toplulukları üzerinde ciddi baskı oluşturuyor. Bu durum küresel sağlık sorunlarının, salgınların ve diğer hastalıkların etkilerini ve maliyetini daha da artırıyor (ICM, 2017).

Covid-19'un küresel ekonomiye etkilerinin azaltılması için yalnızca sağlık ve çevre ile ilgili uluslararası kuruluşlar değil, aynı zamanda iktisadi kuruluşlar da çalışmalarını sürdürüyor. Dünya Ekonomik Forumu (*World Economic Forum*), krizin etkilerini azaltmada kamu sektörü kadar [özel sektörün katkılarının](#) da çok önemli olduğunu vurguluyor. [OECD'nin tahminlerine](#) göre Covid-19 salgını küresel iktisadi büyümeyi ciddi seviyede azaltma potansiyeline sahip. Bu durum, 2019 yılında halihazırda yavaş olan küresel iktisadi büyümenin daha da zayıflayacağını göstergesi. Buradan hareketle, salgının insan sağlığı üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesinin başarılmasının ardından küresel ekonomi ve ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasına yoğunlaşılacağı öngörülebilir.

Küresel salgınla mücadele çerçevesinde alınan önlemler, iktisadi faaliyeti arz ve talep tarafında etkiliyor. Şehirlerde yaşayan insanların topluca karantinaya alınması veya izole edilmesi, ticari işletmelerin, imalathanelerin ve hatta birçok fabrikanın kapanmasına yol açabilir. Bilhassa perakendecilerin uyguladığı, artan talepten faydalanma maksatlı olduğu anlaşılan ani ve fahiş zamlar ile olası karaborsacılık faaliyetleri tüketiciler tarafında ciddi ve uzun vadeli güven kaybına ve beklentilerde bozulmaya sebep olabilir. Seyahat kısıtlamaları, hizmet sektöründe ciddi daralmaya yol açma potansiyeline sahipken, iş ve turizm amaçlı seyahatlere talebin azalması söz konusu. İlaveten, toplu etkinliklerin ve alanların kapatılması, arz zincirinin sekteye uğramasına, eğlence ve eğitim hizmetlerine olan [talebin azalmasına](#) yol açıyor.

Tüm olumsuz etkilerin 2020 yılı boyunca sürmesi ve 2021 yılında kademeli olarak azalması bekleniyor. Bu süreç boyunca toplum sağlığının korunması ve salgının olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesinde küresel iş birliği çabalarının önemi öne çıkıyor.

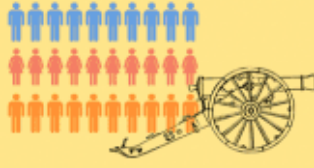
SALGINLARDA KÜREŞEL İŞ BİRLİĞİ

Dünya Sağlık Örgütü'nün
kuruluşuna giden yol

KILOMETRE TAŞLARI

1854 KIRIM HARBI'

Florence Nightingale 1854'te İngiltere'den Türkiye'ye geldi. Basit önlemlerle çok sayıda askerin hayatının kurtulmasını sağladı.

İSTANBUL SAĞLIK KONFERANSI

1866

13 Şubat 1866'da İstanbul'da toplanan konferansta kolera salgının sebepleri ve yayılmasının önlenmesine yönelik önlemler tartışıldı.

1948 DÜNYA SAĞLIK ÖRGÜTÜ

II. Dünya Savaşı'nın ardından gündeme gelen Dünya Sağlık Örgütü'nün kuruluşu 7 Nisan 1948'de gerçekleşti.

WHO TÜRKİYE OFİSİ'

1959

Dünya Sağlık Örgütü Türkiye Ofisi 1959 yılında Ankara'da kuruldu.

COVID-19 SALGINININ ULUSLARARASI BOYUTU

WHO tarafından küresel salgın (pandemi) olarak tanımlanan Covid-19 salgını, uluslararası kuruluşların küresel kriz koşullarındaki önemini ortaya çıkardı

Koronavirüs: Uluslararası İşbirliği mi, İzolasyon mu?

Yaşanmakta olan Covid-19 salgını, daha önce hiç karşılaşmadığımız şekilde hızlı yayıldı ve salgın birçok ülkeyi hazırlıksız yakaladı. Bu nedenle hükümetler daha önce benzeri görülmemiş tedbirler almaya başladılar. Uluslararası toplantılar ve konferanslar ertelendi veya iptal edildi, virüsün hızla yayıldığı ülkelere seyahat yasağı getirildi, toplu eğlence ve spor faaliyetleri askıya alındı, birçok şehirde insanlar zorunlu veya gönüllü olarak kendilerini toplumdan izole ettiler. Küresel çapta virüse karşı hükümetler ve uluslararası kuruluşlar yoğun bir işbirliği içine girdiler.

Bu iş birliklerinin yaygınlaşması ile küresel kriz ve risklere karşı tüm hükümetlerinin ortak çabası ile “erken uyarı sistemlerinin” geliştirilmesi mümkün gibi görünüyor. Bu sayede Covid-19 gibi salgın tehditlerine karşı önceden şartları belirlenmiş seyahat kısıtlamaları ve diğer önlemler hızlı ve etkili şekilde uygulanarak bu tehditlerin yaygın etkisinin en aza indirilebilmesi söz konusu olabilir. Bu tedbirlerin benzerleri küresel finansal krizler, çevresel felaketler ve diğer insani krizler için de uygulanabilir (Derviş ve Strauss, 2020).

Diğer taraftan, bu salgının birçok ülke ve topluluk üzerinde uluslararası toplumdan soyutlanma, aşırı milliyetçilik, küreselleşmenin hızının kesilmesi gibi etkilerinin de olabileceği tartışılıyor.

Diğer taraftan, bu salgının birçok ülke ve topluluk üzerinde uluslararası toplumdan soyutlanma, aşırı milliyetçilik, küreselleşmenin hızının kesilmesi gibi etkilerinin de olabileceği tartışılıyor. Covid-19 gibi beklenmedik felaketler, küresel ticaret hacminde sert düşüş, insan hareketliliğinin askıya alınması, sermaye akımlarının azalması gibi sonuçlara da yol açabiliyorlar. Bu durumda son yıllarda ciddi artış gösteren küresel turizm ve seyahat faaliyetlerinin artış ivmesinin ortadan kalkması da söz konusu elbette (WEF, 2020). Turizmden 2023 yılında 65 milyar dolar gelir elde etmeyi hedefleyen Türkiye ekonomisinin de bu durumdan etkilenmesi kaçınılmaz görünüyor. Tüm bu tahminlerden daha ileri giderek,

küresel kapitalist üretim sisteminin sonunun yaklaştığı kehanetinde bulunanlar da mevcut.

Son yüzyılda hızı ve etkisi iyiden iyiye artan küreselleşmeye bağlı olarak dünya üzerinde toplumlar ve ekonomiler arasında artan karşılıklı bağımlılık ve etkileşimler, birçok durumda gizli felaket risklerini de bünyesinde barındırıyor. Özellikle 2008-2010 arasında etkili olan küresel iktisadi bunalımın etkilerinin tüm dünyada hissedilmesi ve krizden sonraki toparlanma sürecinin çok uzun olması, hızı ve şiddeti sürekli artan küresel bağımlılığın bir sonucu olarak görülebilir. Bu gibi durumlarda ABD ve Çin gibi küresel ekonominin, finansın ve üretimin merkezi olan ülkelerde yaşanan riskler hızlı ve etkili şekilde tüm dünyayı etkisi altına alıyor (Gertz, 2020).

Küresel salgınlar, savaşlar, iktisadi bunalımlar, çevresel felaketler ve kitlesel göç hareketleri tüm toplumları, devletleri ve kurumları etkiliyor. Soğuk Savaş yıllarında ABD ile Sovyetler Birliği, günümüzde ise Çin gibi büyük çevresel ve insani krizlerin merkezleri olan ülkeler, küresel çevre krizlerinin ve iklim değişikliğinin etkilerini kabul etmekte ve buna karşı önlem almakta çekingen davranırken, bu olumsuzluklardan daha büyük ve daha etkili (ve muhtemelen bu olumsuzluklarla bağlantılı) sağlık sorunları karşısında da benzer tutumlarını sürdürüyorlar. Bireysel düzeyde alınan tedbirlerle ise küresel çevre sorunlarına çözüm getirmek mümkün değil. Yine de, bireysel düzeydeki basit sağlık önlemleri ile güncel küresel salgının etkilerini azaltmak bireylerin inisiyatifinde ve elinde gibi görünüyor.

*Bu yazı eş zamanlı olarak Kapadokya Üniversitesi blog sayfasında da yayınlanmaktadır.

Kaynakça

Derviş, Kemal ve Sebastian Strauss (2020). "What Covid-19 Means for International Cooperation", *Brookings Opinions*, 6

Mart, <https://www.brookings.edu/opinions/what-covid-19-means-for-international-cooperation/>.

Gertz, Geoffrey (2020). "The coronavirus will reveal hidden vulnerabilities in complex global supply chain", Brookings Opinions, 5 Mart, <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2020/03/05/the-coronavirus-will-reveal-hidden-vulnerabilities-in-complex-global-supply-chains/>.

ICM (Independent Commission on Multilateralism), (2017). *Global Pandemics and Global Health*. <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2017/10/Global-Pandemics-and-Global-Public-Health1.pdf>

WEF (World Economic Forum), (2020). *Strategic Intelligence*, <https://intelligence.weforum.org/topics/a1G0X000006O6EHUA0?tab=publications>.

Dr. Halil Burak Sakal, Kapadokya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekan Yardımcılığı görevlerini yürütmektedir. Lisans eğitimini İşletme alanında Ankara Üniversitesinde, yüksek lisans ve doktora eğitimini sırasıyla Bilkent ve ODTÜ'de Uluslararası İlişkiler alanında tamamladı. Türkiye, eski Sovyetler Birliği ve Orta Asya bölgelerinin tarihi ve güncel meseleleri ile enerji politikaları, kalkınma, sınıraşan sular ve çevre konuları üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu konularda ulusal ve uluslararası dergilerde yayımlanan makalelerinin yanında, iştirak ettiği uluslararası projeler ve bölgesel konferanslar bulunmaktadır.